

A Balaton misztériuma

Poller Imre – Varga Csaba

Balaton szeretete

A Balaton nemcsak az, aminek vizében fürdünk. Nemcsak az a tó, amelyen vitorlázunk. A Balaton nemcsak az a part, ahol nyáron napozunk. A Balaton part nemcsak az, ahol lángost fogyasztunk. A Balaton persze mindez is, de van egy másik, olykor titokzatos Balaton-érzékelés, vagy gyakran megnevezetlen, de meghatározó Balatonélmény, amely gyerekkorunktól bennünk él. Mintha belső entitásunk lenne.

En a Balaton gyermeke vagyok.

Hat éves koromban szüleim Budapestről elküldtek a nagyszüleimhez, Balatonszabadi fürdőtelepre. Ez ma már elképzelhetetlen életváltás volt. Egyrészt azért küldtek, mert a gazdálkodó nagyszüleimnél mindig volt betevő falat. Másrészt anyai nagymamám szó szerint Szeretet Tündér volt, akinél az ötvenes években bensőséges otthonra találtam. Harmadrészt a szüleim úgy gondolták, hogy jobb nekem a fővárostól távol általános iskolába menni.

Az első négy osztályt a fürdőtelepi osztatlan iskolába jártam. Egy utcára attól a nyaralótól, ahol nagyszüleim menedéket kerestek. Harmadikos-negyedikes koromban az osztálytársakkal a Sóstó partján gyepféglából indián sátrat építettünk. Arról álmodtunk, hogy lóháton elmegyünk az Atlanti óceán partjáiig, majd áthajózunk Észak-Amerikába, hogy felszabadítsuk az indiánokat.

A házuk a vasútvonaltól délre, mindjárt az első utcában volt, egy akácfasor mögött. Ha átmentünk a vasúti síneken és a vasútvonal észak oldalán futó úton, amit mi csak Alsóútnak hívtunk. Ezen olyan fémkapu nyílt, amely levezetett minket a Balaton partra. Negyven-ötven családnak itt zártkörű magánstrandja rejtőzött, elég magas olajfákkal, olajbokrokkal körbe véve. Ahogy növekedtünk, nagyszülői kíséret nélkül jártunk le erre a strandra.

Ide nem jöttek le a lódenkabátos „urak”, akik időnként az utca végéről a mi családunkat is megfigyelés alatt tartották.

Nyáron szinte minden nap, reggeltől estig a Balaton homos partjától egy gyékényen vagy pokrócon ültem. A telepről más gyerekek is jártak ide, ezért sokszor együtt fürödtünk, vagy lógattuk lábunkat a stégről. Ha édesanyám olykor lejött Budapestről, akkor persze a család is együtt volt. Megjegyzem, hogy a körülöttünk lévő világról, a vagy az akkori rendszerről szinte soha nem beszélgettek, noha édesapám azt hirdette, hogy guggolva is ki lehet bírni a Rákosi-rezsim végét.

Sokat voltam egyedül. Ültem fürdőnadrágban a parton. És néztem a Balatont! Ha víz párolgását elfújta a szél, el lehetett látni az északi partig, vagy ha biciklivel bementünk Siófokra, ahol aztán az ötödik osztályt végeztem, olykor a távolban sejteni lehetett a tihanyi félszigetet, ahova ritkán motoros hajóval kirándultunk. A Balaton égboltja, a Balaton tere, a Balaton víztükre volt számomra a világ. Csak ez létezett.

Mindig ebben éltem, s nem vágytam más világra. Amikor édesanyám visszavitt Budapestre, a forradalom után, ahol a felső tagozat utolsó három osztályát jártam, ám továbbra is minden nyáron júniustól szeptemberig nagyszüleimnél voltam Balatonszabadi fürdőtelepen. Már Pesten, a Józsefvárosban éltem, de a világ nekem akkor is a Balaton volt.

Milyennek éltem meg gyerekként és kamaszként a Balaton misztériumát?

Először is a tó nem egyszerűen természeti csoda volt, hanem egy olyan lelki-szellemi környezet, amelyben a Balaton a valódi otthon élményét adta. Ez az identitás jelentette később a magyarság tudatomnak az alapját, avagy gyökerét. Nincs is abban semmi meglepő, hogy elme magyarázat nélkül azt érezhettem, hogy része vagyok a Balatonnak. Nemcsak akkor, amikor odáig gyalogoltam be a vízbe, ahol az már a nyakamig ért.

Másodszor a Balaton parton tökéletes béke, nyugalom, sőt meghittség volt. Egyetlen hangos szó sem hangzott el. A fürdőzők napoztak vagy lubickoltak. Akár azt is mondhatom, hogy ez szakrálisan emelkedett lélekvilág volt. A nyugalomérzet gyakran párosult azzal a tudattal, ami a csendes strandon tisztán érezhető volt, hogy családom, a rokonok, a fürdőtelepiek szeretnek, becsülnék. Nem hangzott el, hogy ez a világ szeretetközösség, de éltük a szeretetközeget.

Ma már mélyen felismerjük, hogy szeretetközösségek nélkül nincs élet.

Beszélhetek harmadszor arról, hogy nagyon sokat néztem a tavat. A víztükröt, a víz fölötti teret, a nyugodt vagy felhős eget. Mindegy, hogy milyen idő volt, magával ragadt egy különleges érzet és szellem. Az, hogy távlat van. Van messzeség. Nincs zárva a horizont. Hogy vitorlással mélyen bemehettünk a tó közepéig, ahol tökéletes csend volt, s ez a határtalan tér elvitt minket az isteni közelség érzetéhez is.

Amikor már gimnazista voltam, még többet kerékpároztam, s még messzebbre mentem. Az Alsó úton elhajtani Világosig, az játszói könnyedséggel ment. Akkoriban még nem jártunk be Balatonszabadi faluba, ám Balatonaligánál is messzebbre vágytam. Pedig akkor még nem tudhattam, hogy életemnek a legszeretettebb városa Veszprém lesz. Amikor az ember elmúlik harminc éves, az nagyon bölcs tudatosodás, ha felteszi magának azt a kérdést, hogy a Kárpát-medencében hol van az igazi otthona.

Ebből az következik, hogy életem során a Balatonnak nem csak a déli, hanem az északi partját is megélhettem. Hosszú regényeket írhatnék erről. Egyébként húszon éves koromban írtam az első regényemet, amely a tihanyi félszigeten játszódott. Akkor született meg bennem az a múltvizió, hogy a Kárpát-medencében a Tihany félszigeten húzódik át észak-dél irányban a két világ, a keleti és nyugati kereszténység közötti határ.

Már akkor ébredt lelkemben az a vágy, hogy milyen jó lenne, ha a keleti és nyugati kereszténység egyszer, 1054 után ezer évvel újra egyesülne. Már csak harminc év választ el minket 2054-től. A Balatonnak különben is van egy olyan sugallata, különösen szélcsendben, légy önmagad, légy az igazság, s légy őszinte. Ez a tó is tanítja, hogy a sok igazság felismerése és közzététele a korfeladat.

Az elmúlt tizenöt évben aztán már sokkal többet voltam Veszprémben, sőt az észak parton is, ahol az egyik legfelemelőbb élményem az volt, hogy mintegy tíz éve kivettem egy szobát az egyik tihanyi panzióban, s heteken át ott írtam meg a Tanítások a Magasságostól című esszékönyvemet. Ebben szerepel talán legszebb szerelmi vallomásom Gyöngédség gyöngyök címmel.

A Balaton iránt szerelem szinte észrevétlenül tanítja a (nagy betűs) Szerelmet, amelyet a lelkileg széthullott, szétszaggatott emberek közül ma kevesen élnek meg. A Szerelem misztériumát talán legjobban a Balaton Misztériuma érzékelteti, tanítja. Ezt nem szükséges érteni, csak éljük felszabadultan, határtalanul. Nemrég is írtam egy képes prózaverset, egyszerre a Balatonról és a Szerelemről.

A Balaton lelkének üzenetéről.

A Balaton lelke üzen neked

A tó közepén!

A Balaton keleti oldalán, a víztükrök közepén, a tó lelke kimagaslik a felszín fölé, megy, megy egyre fölfelé, mintegy huszonöt méterre emelkedik fel, óriási tölcsért alkot, nem úszol már tovább a szélcsendes vízben, majd a tölcsér felett hirtelen megmerevedik, mintha templomtorony lenne, már nem akarsz újra átúszni a Balatont, hiszen életed régóta arról szól, hogy karcsapás után karcsapást teszel a vízben, most azonban vársz, mert a tölcsér közepe körben egyre szélesebbre terül szét, s kiemelkedsz a tóból, egyre feljebb, úgy érezed, hogy a magas tölcsér peremére ülsz fel, háttal a szabad partnak, a távolban látod a veszprémi várat, ekkor meglepetésedre a Balaton lelke kinyújtja karját a tölcsér fölött, majdnem az égig, a kar tenyere egy óriási fényképet tart, az arckép óvatosan feléd fordul, szinte szemed előtt lebeg, a felhők felől halk orgonazene szól, szemed a női arckép két szerető szemét nézi, amelyek most lelkedbe süllyednek, örömdobban peregnek könnyeid, közben a víztölcsér pereme nem inog és nem süllyed le.

A tó és az ég között.

2020

Talán mondanom sem kell, hogy a Balaton szerelmes lelke gyerekkoromban „beköltözött” saját lelkembe. Egyszer talán majd írok arról is, ha újra és újra elmélyülök saját belső világom további feltárásában, hogy a Balaton lelke felnőtt koromban mit és hogyan tanított saját lelkemnek, vagy a tó lelke a lélekalatti transzcendens mezőkből milyen ősi szerelem-magasságokat hozott fel bennem. A Balaton látványok és szimbólumok tehát lélekszépítő képességgel is rendelkeznek.

A Balaton a múltam, jelenem és jövőm is. Azért is, mert lelkem és sorsom emelkedését hűségesen segítette.

Varga Csaba

Időtlen harmónia ember és természet között

Magyarország, Dunántúl - Pannónia. Szinte pontosan e tájegység közepén található a Balaton, az ország legnagyobb és legkedveltebb tava. Milyen jó, hogy itt van, nélküle mennyivel másabb lenne a Dunántúl, mennyivel másabb lenne az ország is. A Balaton esetén így vagyok Tihannal: a félsziget nélkül jóval kevesebb lenne a tó - Tihany még izgalmasabbá, varázslatosabbá teszi a tavat. Számomra a Balaton egyfajta ős-otthonosság erős kisugárzású szeretet-helyszíne.

Induljunk el észak felé, jönnek a kapcsolódó tájak - Balaton-felvidék, Káli-medence. Lankás vidékek, szőlők, gyümölcsösök, aranyos kis falvak, a népi építészet ma is élő lakóházai. A Káli-medence jellegzetes magyar táj, de észak-olasz, illetve indiai vidékek sajátosságai is megtalálhatóak itt.

Csend és nyugalom - időtlen harmónia ember és természet között. Tovább haladva elérjük Veszprémet. Itt nagyon szeretem a Várat, a Benedek-hegyet és környékét, a Séd-völgyet. Talán

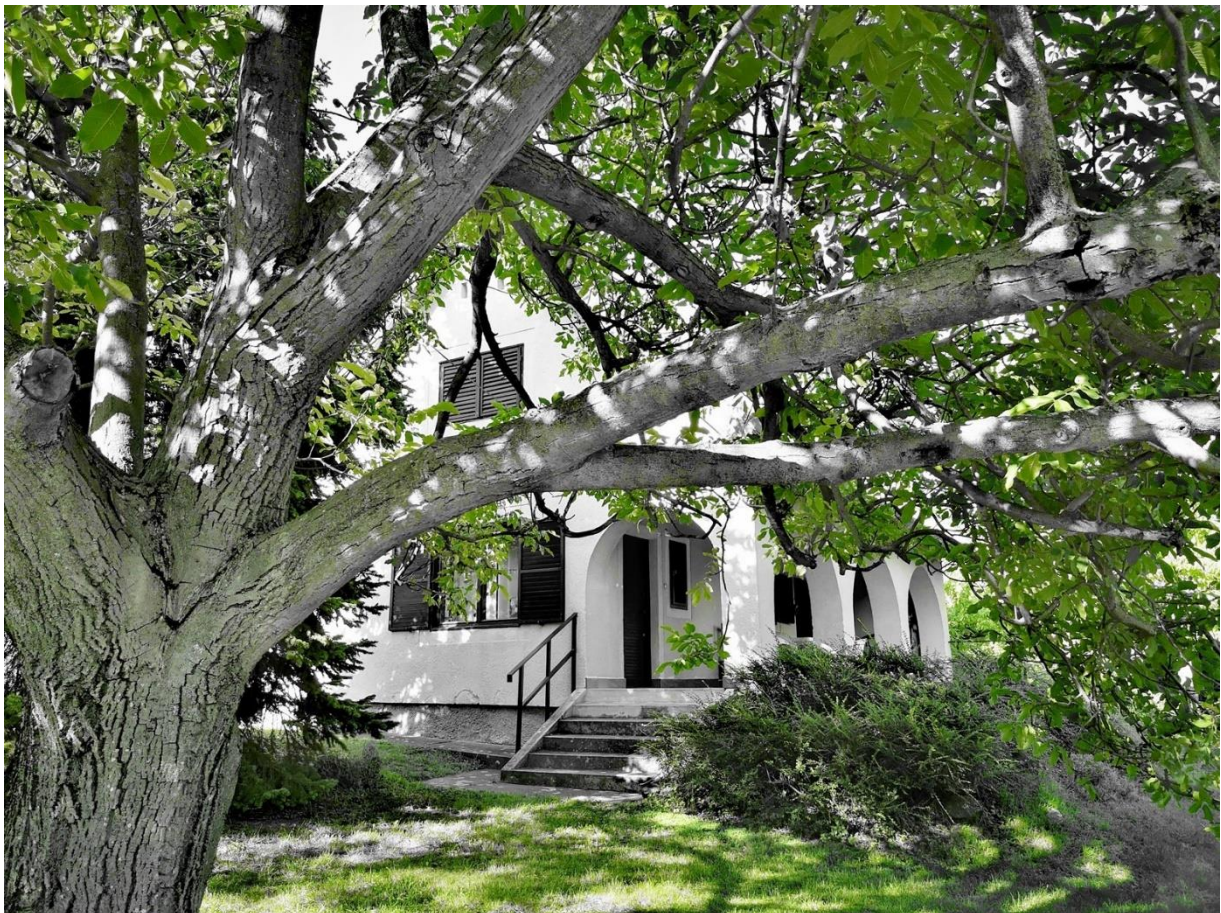
ezen a helyeken érvényesül legjobban Veszprém varázsa, ami aztán kisugárzik az egész városra is.

A Vár hangulatát, egyediségét fokozza a hozzá kapcsolódó Benedek-hegy. Itt este, sötétedés után - szemben a Vár, körben a város fényei - olyan érzésünk lehet, mintha valamilyen világ középpontban lennénk.

A 8. sz. főúton hagyjuk el Veszprémet, s folytatjuk utunkat a Bakonyba. Bánd előtt megjelennek a gyönyörű erdőkkel borított, kúpszerű kis hegyek. Már Bánd után az egyiknek a tetején kilátó épült, ahonnan pazar kilátás nyílik a Balatonra és a Bakonyra is. Hamarosan erdők között, kanyargós úton megérkezünk Csehbányára.

Hamvas Béla szerint a Bakony egy misztikus táj, ahol megtalálhatók észak, dél, kelet és nyugat jellegzetességei is. Fél órája vagyunk itt, kisimul minden, átítat minket az erdők időtlen nyugalma. Hazafelé, ha van rá idő, kimegyek az erdőszéli kis kápolnához. Jó itt nézelődni, merengeni, töltődni. Úgy tűnik, mintha Veszprém is nagyon távol lenne, pedig csak húsz percre van. A Bakony, Balaton és Veszprém világa számomra szorosan kapcsolódik egymáshoz, összetartozik.

Veszprémben születtem, iskoláimat is itt végeztem. Tizenhárom éves voltam, amikor a szüleim Csupakon az Öreghegy aljában egy kétszáz négyszögöles telket vásároltak. Addig is voltak balatoni élményeim, strandolás Almádiban, Alsóörsön, üdülés Szántódon, Lellén. Innentől a Balatont főleg Csupak jelentette, ami aztán bővült Füreddel, Tihannyal, az északi part többi településével is. Szép és küzdelmes időszak volt, amíg a köves talajú, addig kukoricát termő teleknek kialakult a mai arculata.

Fotó: Polgár Martina

Veszprém, Balaton, és a csehbányai gyerekkori nyarak hangulata: ez volt akkor az idillikus világom, és ez omlott össze egy pillanat alatt. Érettségi után felvettek a Műegyetemre, előtte tizenegy hónap előfelvételis katonaság következett. Bevonulás szeptember elején, irány Kalocsa, harckocsiszred.

A család és az iskola szerető, óvó légköre helyett ez teljesen más világ. Erős honvágy gyötört, nagyon lassan telt az idő, úgy éreztem, az eddigi világom örökre elveszett. December elején aztán úgy alakult, hogy pár napra haza jöhetek. Vonattal irány Pest, rohanás át a Délibe; késő van, Veszprém felé már elment az utolsó vonat.

A Balatonra még megy, vettem egy jegyet Almádiig. Fehérvár után egyre izgatottabb vagyok. Aztán hirtelen felbukkan a tó, kitárulkozva látom a magas partról. Körben fények, a Hold fényesen tükröződik a tavon. Öröm és teljesség érzet tölt el - megvan, "Minden megvan" idézhetném Ottlik Gézáét. Gyere, már vártalak! Megérkeztél, otthon vagy - mintha ezt mondaná a tó. Kapcsolatom a Balatonnal innentől egyre meghittebbé válik.

Megérkeztünk Almádiba; éjfél után voltunk, busz már nem jött Veszprémbe. Ketten maradtunk egy fiatal sráccal, ő is veszprémi volt, úgy döntöttünk, haza jövünk gyalog. Meséld, mi történt Veszprémbe? Három hónapja távol vagyok, minden érdekel - mondtam neki. Közeledett a hajnal, mire hull a fáradtan, de boldogan haza értem. Itt is megvolt minden, pár nap után nehéz, de egyben könnyű is volt visszamenni Kalocsára. Ettől kezdve ott is egyre könnyebbé vált minden, gyorsabban teltek a napok.

"Fű, fa, füst" - föld. Tizenegy-tizenkét éve lehetett, november közepe volt. Nem volt nagyon hideg-párás idő ködfoltokkal - az öcsémékhez mentem Csopakra, akik a családi telektől nem messze élnek. Megérkezve meglepő látvány fogadott: egy izmos, nagytestű ló ekét húzott, a szőlőterület földjét szántották fel. Szabályos barázdák a szőlőtőkék között: a kifordított sötétbarna földrögök fényesek, szinte zsirosak voltak. Melyen belém ivódott a látvány, nagyon szépnek láttam az egészet - nem hagyományos értelemben, számomra ez egy új fajta szépség volt.

Bementünk a házba, leültem a kandalló mellé, bámultam kifelé a kazettás faablakon. Távolban a Balaton, egy-két füstölő kémény, fák, fű, szőlő, és a félszántott föld. Eszembe jutottak Weöres Sándor szép szavai: " Fű, fa, füst", és hozzá a föld. Ettől kezdve a Földet is sokkal könnyebb Földanyának tekintenem, mert közvetlenebb kapcsolatba kerültünk.

Megváltozott a színekhez való viszonyom is. A fehérét, pirosat, sárgát mindig szerettem, nagyon megkedveltem a fehér-zöld-barna hármast is. A fehér az alap, a zöld ezernyi árnyalatát láthatjuk a fűben, leveleken, a barna a föld, az anyaföld, a Földanya. Ásni is nagyon szeretek, kezem nyomán kifordulnak a különböző méretű földdarabok, hogy egyfajta szabálytalan-szabályos felületté álljanak össze.

Elfáradok, de kellemes fáradtság ez, közvetlen kapcsolatban a földdel. Ezekkel a barnákkal egy másfajta szépség lépett be az életembe. Nehezebb felismerni, nem hivalkodó, talán az élet teljességének szépsége ez. Mint egy arc, amely lehet ráncos, lehet öreg, ha van kisugárzása: szép. Pár éve a téli csupasz fákat is szépnek látom - ők azok, akiket tavasszal csodáltam; most pihennek.

Kék és zöld élmény: Tihany. Nyáron, ha nagyon meleg van, párás a levegő, nem látjuk tisztán a színeket, elmosódottak, fakóbbak. Pár éve szeptember közepén mentem Tihanyba. Húsz fok lehetett, nem volt párás a levegő, nagyon tisztán, élesen látszottak a színek. A hónap elején sok eső esett, felfrissült a növényzet, tobzódtak a zöldek. A falun át mentem le a révhez. Amikor kivillant a tó, elámultam a kékségen. Szép volt a többi szín is, de mindent a kék és a zöld uralt. Élő színek voltak, legyőzhetetlenek - ezek a képek is örökre belém ivódtak.

Végül is mit jelent számomra a Balaton, mit kaptam tőle? Időtlenesség, kortalanság, ami egyből eszembe jut - időtlen harmónia ember és természet között. A tájból sugárzik a szeretet, átítatja az embereket is - segít megtalálni igazi, szeretet-énünket.

Ős-otthon, örök otthon: az otthon fogalma is átértékelődött bennem. Berendezünk egy lakást, egy házat, belakjuk, szeretünk ott lenni, otthonunkká válik. Így voltam a csopaki kis házzal, aztán hozzájött a ház mögött a pince, az ezüstfenyő, a fák, a kapu is. Elmegyek a telek egyik végébe, Tihanyt látom az Apátsággal, a másik végéből rálátok a tó keleti medencéjére, szemben Siófok épületei, ez is tágítja az otthon képet. Ma már ha a Szita-hegy aljában megyek Arács, Füred felé, a gyönyörű pannon tájban, mindenhol otthon érzem magam.

Belesimulni a tájba, a lényegeitek ugyanaz. Rész és egész is vagy egyszerre, és e valóságképben nincs ellentmondás. A Földanya szeret, befogad, megajándékoz minket. Tegyük vele mi is ugyanezt: a kincseink közösek, a világunk egy.

Folytatás: Organikus építészet, organikus világ (<https://vportre.hu/cikk/599-balaton-felvideki-architektura>)

Poller Imre